

- egyes általános törvényszerűségek, alapelvek, tételek és szabályok alkalmazása az informatika területén,
- meghatározott szaktudományok törvényszerűségeinek, alapelveinek, tételeinek és szabályainak alkalmazása az informatika területén,
- a heurisztikus "tartományok" törvényszerűségeinek, alapelveinek, tételeinek és szabályainak kiterjesztése az egész informatikára (pl. Ranganathan öt könyvtári törvényével foglalkozik így A. Merta és J.G. Žatkuliak),
- kísérletek az informatika saját törvényszerűségeinek, alapelveinek tételeinek és szabályainak megfogalmazására (J. Drtina, A. Merta, J.G. Žatkuliak és mások),
- kísérletek az informatika alapvető (általános) törvényének megfogalmazására (A. Merta és J.G. Žatkuliak: az informatika annak a törvénynek tanulmányozásából keletkezett, amely szerint az emberi társadalom létezésének alapfeltétele az információcsere).

4. Az informatika módszertana és módszerei

Az informatikai kutatások módszertana, különösen ami a sajátos, csak az informatika területén alkalmazható módszereket illeti, Csehszlovákiában sem állt a kutatók érdeklődésének homlokterében. Ezzel szemben az informatikai gyakorlat korszerű módszereit szinte "ontja" a szakirodalom.

5. Az informatika helye a tudományok rendszerében

Háromféle álláspont fordul elő: Cigánik szerint az informatika a kibernetikai, Merta szerint a társadalomtudományokhoz tartozik, Žatkuliak szerint egyikhez sem, mert transzdiszciplináris jellegű tudomány.

Meg kell jegyezni, hogy az utóbbi évek folyamán az érdeklődés az informatika "elméleti magjáról" mindinkább eltolódik a konkrét információs jelenségek és folyamatok rendszerelemzésen, nyelvészetben stb. alapuló kutatása felé.

Az informatikai kutatás struktúrája és trendjei külföldön

Vera KUBÁTOVÁ

A szerző Struktura a zěměření informatického výzkumu v zahraničí c. cikkét (Československá informatika, 1974. No. 1. 35-43. p.) FUTALA Tibor tömörítette.

A fejlett európai országok (köztük a KGST-keretben jelentkező szocialista országok), valamint az USA és Kanada 1971-1973-ban közzétett kutatási jelentései, tervei és kutatásfejlesztési koncepciói alapján, számba véve kontrollként a szakirodalmi termést, hozzávetőleg 1965-ig vissza- és

1975-1980-ig előret tekintve lehet képet adni az informatikai kutatás strukturájáról és trendjeiről.

A kutatások első, mennyiségileg domináló nagy tematikai csoportja a könyvtárügy és a könyvtárosképzés korszerűsítéséhez kapcsolódik. E tekintetben - nagyjából 1966 óta - Nagy-Britannia jár az élen. Itt részben az egyes könyvtárak és a különféle könyvtári ellátó rendszerek funkcionálásának jobb megszervezését, részben a könyvtári munkafolyamatok és szolgáltatások merész automatizálását tűzte ki céljául a kutatás. E két cél - természetesen - sokszor összekapcsolódik (a központi katalógusok automatizálása a MARC rendszer és más külső mágnesszalagos szolgáltatások adatbázisának felhasználásával, egyes könyvtári munkafolyamatok automatizálása könyvtárközi kooperációval kialakított gépi bázison). A könyvtári rendszert fejlesztő kutatómunka korszerű, a 19. századdal leszámoló szemlélete átszüremlett a könyvtárosi hivatás és a könyvtárosképzés ujrafogalmazását szolgáló kutatásokba is. Ezek eredményeként a könyvtárosképzés programjai és tantervei gyors korszerűsödésen mennek át.

Az USA-ban és Kanadában folyó informatikai kutatásokra ugyancsak jellemző a könyvtárüggyel és a könyvtárosképzéssel foglalkozó kutatások nagy száma és az a tájékoztatásra való sarkitottság, amely az angliai kutatások sajátja.

A másik nagy tematikai tartományba azok a kutatási és fejlesztési feladatok sorolhatók, amelyek az egyes ágazatok (tudományágak) vagy más elvek szerint szakosított automatizált tájékoztató rendszerek kialakításán fáradoznak. Közülük az alábbi tervek és programok érdemelnek említést:

- Nagy Britannia: fizika-elektrotechnika-irányítás (INSPEC);
- Franciaország: üvegipar (MINERVE), olajbányászat és feldolgozás (SIDERAL), statisztika (SPHINX), jog és jogalkotás (DARIUS), nyelvtudomány, antropológia és más társadalomtudományok (ALSET), az UNISIST részkutatásai;
- Olaszország: honvédelem, vas- és acélipar, nemzetközi mezőgazdaságtudományi és technológiai tájékoztató rendszer (AKRIS), az UNISIST informatikai alrendszerének kutatása;
- Hollandia: építőipar, orvostudomány, vegyészet és informatika;
- Ausztria: ipari dokumentációs rendszer (az UNIDO keretében), az osztrák jog dokumentációja;
- NSzK: vegyészet, orvostudomány, biológia, államigazgatás;
- USA: biológiai kutatás, fizika, asztronómia, lélektan, matematikai tudományok, filozófia és nyelvtudományok;
- a KGST-országok: ágazati információs alrendszerek valamennyi jelentősebb népgazdasági ágazatban.

Tekintettel az alkalmazott technika drágaságára, az említett rendszerek többsége központi számítógépekkel, decentralizált terminálokkal és on-line üzemmél számol.

Az automatizált tájékoztató rendszerek kialakítását világszerte mellékutatók egészítik ki: szabványosítási kutatások a kompatibilitás biztosítása érdekében; előzetes igényfeltárások az egyes rendszerek potenciális használói körében; a tájékoztatás gazdaságosságával kapcsolatos kutatások; alkalmazott nyelvészeti kutatások a gépi szövegfeldolgozás bonyolult kérdéseinek megoldása érdekében; a gondolatok szóbeli vagy írásbeli kifejezéseinek kategorizálása (főként USA és Olaszország).

Általában jellemző az informatikai kutatómunkára, hogy a) egyelőre a pragmatikus megközelítés uralkodik benne; b) az informatika tárgyának és határainak bizonytalansága a kutatás szerkezetében és irányában is bizonytalanságokat okoz; c) a kutatások zöme a hagyományos részterületeket (a könyvtárügyet, a dokumentációt) szolgálja.

Ennek ellenére érezhető már az informatika mint integráló erő jelenléte és pozitív hatása. Különösen örvendetes, hogy a kutatási eredmények mindinkább és mind gyorsabban átkerülnek a könyvtárosok és a tájékoztató szakemberek képzési programjaiba, ami a legfontosabb előfeltétele az informatika további kibontakozásának és fejlődésének.

Nemzeti Könyvtár tervezése Nagy-Britanniában. A British Library

Maurice LINE

LINE, M[aurice] B.: National Library planning in the United Kingdom. The British Library c. cikkét (The Australian Library Journal, 1974. No.1. 5-15. p.)
KONDOR Imréné tömörítette.

A British Library létrehozása világszerte aktuális könyvtárpolitikai és szakmai kérdéseket vet fel és old meg.

Ide tartoznak a könyvtári rendszerek kialakítása során általában felmerülő problémák:

- A különböző fenntartók által finanszírozott intézmények és ebből következően a nem egységes besorolású alkalmazotti gárda egységes szervezetté alakítása és az egységes fizetési rendszer kialakítása. A British Museum Library, a National Central Library és a National Reference Library fenntartója a kormányzat (Government), a National Lending Library-t közszolgálati (Civil Service) kiadásokból tartják fenn, a British National Bibliography független kereskedelmi vállalkozás.

- A gépesítés előfeltétele a gépesítendő terület munkafolyamatainak rendszerré alakítása. M. Line volt a vezetője annak az 1971-ben elkészült felmérésnek, amely az országos könyvtári rendszer gépesítésének lehetőségét vizsgálta a Dainton-jelentés javaslatára. Véleménye szerint a gépesítési javaslat felerészben a rendszer kialakításával foglalkozik, mint ahogy minden gépesítési terv azzal a haszonnal jár, hogy a logikusan, racionálisan összetartozó munkafolyamatok kapcsolódására felhívja a figyelmet. A rendszer kialakításával és folyamatos gondozásával a BL-n belül a mindhárom részleg - a British Museum Library-ra és a Science Reference Library-ra épülő referenz részleg; a National Central Library-ra és a National Lending Library-ra alapított kölcsönző részleg; és a British National Bibliography-ból kiépített bibliográfiai szolgálat - közös ügyeit intéző Központi Adminisztráció foglalkozik. Keretében működik a MARC rendszer fejlesztésével is megbízott Rendszerfejlesztési Csoport (Systems Development Branch).